

WOMEN IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT: SCIENCE AND QUALITY EDUCATION

3RD INTERNATIONAL CONFERENCE

ОИЛА ВА ЖАМИЯТ БАРҚАРОР РИВОЖЛАНИШНИ ТАЪМИНЛАШДА ХОТИН-ҚИЗЛАРНИНГ ЎРНИ

Дилдор Пўлатова

фалсафа фанлари номзоди, профессор

Тошкент давлат шарқишунослик университети

Шарқ фалсафаси ва маданияти

кафедрасининг мудири

E-mail: falsafa2009@gmail.com

Kalit so'zlar: Хотин-қизлар, гендер тенглик, оила, жамият, барқарор ривожланиш, маънавий тарбия, ахлоқий қадриятлар

Annotatsiya: Буюк аجدодларимиз томонидан аёлнинг оилада, жамиятда тутган ўрни, унинг бунёдкорлик фаолияти улуғланиб келинган. Мустақиллигимиз шарофати билан мамлакатимизнинг барқарор ривожланишида аёлларнинг роли бекиёс ошди. Бу ўз навбатида давлатимизнинг хотин-қизларнинг оилада ва жамиятдаги мавқеини мустаҳкамлашга, уларнинг ҳаётимизнинг барча соҳаларида фаол иштирокини таъминлашга қаратилган саъй-ҳаракатлар натижасидир. Мазкур мақолада хотин-қизларнинг ижтимоий фойдали меҳнат билан бирга оиладаги оналик вазифаларини қўшиб олиб бориши, баркамол ёшларни тарбилашида шарқона ахлоқий қадриятларнинг аҳамияти, уларнинг оила ва жамият барқарор ривожланишини таъминлашдаги ўрни масалалари таҳлил этилган.

THE ROLE OF WOMEN IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE FAMILY AND SOCIETY

Key words: Women, gender equality, family, society, sustainable development, spiritual education, moral values

Abstract: Our great ancestors revered the role of women in the family and society, her creative activity. With the acquisition of independence, the role of women in the stable development of our country has immeasurably increased. This, in turn, is the result of the efforts of our state aimed at strengthening the position of women in the family and society, ensuring their active participation in all spheres of our life. This article analyzes the problems of women combining the duties of a mother to a family along with socially useful work, the importance of Eastern moral values

in the upbringing of spiritually developed youth, their role in ensuring the stable development of the family and society.

РОЛЬ ЖЕНЩИН В ОБЕСПЕЧЕНИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ СЕМЬИ И ОБЩЕСТВА

Ключевые слова:
Женщины, гендерное равенство, семья, общество, устойчивое развитие, духовное воспитание, нравственные ценности

Аннотация: Наши великие предки почитали роль женщины в семье и обществе, ее творческую деятельность. С приобретением независимости неизмеримо возросла роль женщин в стабильном развитии нашей страны.

Это, в свою очередь, является результатом усилий нашего государства, направленных на укрепление положения женщин в семье и обществе, обеспечение их активного участия во всех сферах нашей жизни. В данной статье анализируются проблемы совмещения женщинами обязанностей матери семье наряду с общественно полезным трудом, значение восточных нравственных ценностей в воспитании духовно развитой молодежи, их роль в обеспечении стабильного развития семьи и общества.

Донишмандларнинг муайян жамиятни ривожланганлик даражасига унда аёлларнинг тутган ўрнига қараб баҳо бериш керак деган фикри бизнинг давримизда ҳам ўзининг ижтимоий аҳамиятини йўқотгани йўқ. Хотин-қизларнинг ҳуқуқ ва эркинликларининг таъминланиши, жамиятнинг тўлақонли аъзоси сифатида фаолият олиб бориши замонавий цивилизациянинг ютуқларидан биридир. Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 46-моддасида «Хотин-қизлар ва эркалар тенг ҳуқуқлидир», деб белгилаб қўйилган. [1.Б.17] Ўзбекистон Республикаси Оила Кодексининг 19-моддасида ҳам уларнинг тенглиги мустаҳкамлаб қўйилган: «Эр ва хотин оилада тенгҳуқуқлардан фойдаланадилар ва улар тенг мажбуриятларга эгадирлар». [2.Б.10] Бу муҳим ҳужжатлар ўз моҳиятига кўра мустақил юртимизда хотин-қизларнинг эркалар билан тенглигини таъминлашга қаратилган бўлиб, аёлларнинг барча соҳаларда ижтимоий-сиёсий, иқтисодий фаоллигини таъминланиши, маънавияти баркамол ёшларнинг тарбиячиси, мустаҳкам бахтли оиланинг гўзал бекаси сифатида осуда ҳаёт ва фаровон турмуш кечиришининг асосини ташкил этади.

Жамият барқарор ривожланиши учун оила мустаҳкам бўлиши, оила мустаҳкам бўлиши учун эса хотин-қизларнинг табиат ва жамият уларга инъом этган вазифаларини, яъни ижтимоий функцияларини бажаришлари учун етарлича имконият ва шароитлар бўлиши керак. Бу, яна аёллардан маънавий салоҳият, етарлича билим, кўникма, жисмоний куч-қувват ва мустаҳкам саломатликни талаб этади. Аёлларда бу неъматлар бисёр бўлган тақдирда ҳам, оила аъзоларининг, давлат ва жамиятнинг қўллаб-қувватлаши ва ёрдамисиз ҳеч бир аёл ўз зиммасига юклатилган бу мураккаб мажбуриятларни тўла-тўқис бажара олмайди. Шунинг учун ҳам, оналик ва болаликни ҳимоя қилиш, оилаларни мустаҳкамлаш, ёшлар маънавиятини юксалтириш каби масалалар давлатимиз сиёсати даражасига кўтарилган.

Кейинги йилларда мамлакатимизда хотин-қизларнинг гендер тенглигини таъминлаш, уларнинг ижтимоий фаоллигини ошириш бўйича катта ишлар олиб борилмоқда. Бу борада Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М. Мирзияев томонидан 2022 йил 7 мартда эълон қилинган “Оила ва хотин-қизларни тизимли қўллаб-қувватлашга доир ишларни янада жадаллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-87 Фармони алоҳида аҳамият касб этади. [3] Мазкур Фармон мазмун-моҳияти билан мамлакатимизда хотин-қизларнинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш, уларнинг иқтисодий, ижтимоий ва сиёсий фаоллигини ошириш, соғлиғини сақлаш, касбга ўқитиш ва бандлигини таъминлаш, тадбиркорликка кенг жалб этиш, эҳтиёжманд хотин-қизларни ижтимоий қўллаб-қувватлаш, гендер тенгликни таъминлаш борасида олиб борилаётган ислохотларни тизимли давом эттириш, шунингдек, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Глобал кун тартибининг Барқарор ривожланиш мақсадларини изчил амалга оширишга йўналтирилган.

Ушбу Президент Фармони билан тасдиқланган 2022-2026 йилларда хотин-қизларнинг мамлакат иқтисодий, сиёсий ва ижтимоий ҳаётининг барча жабҳаларида фаоллигини ошириш бўйича Миллий Дастурда Ўзбекистонда «2030 йилгача бўлган даврда барқарор ривожланиш соҳасидаги Миллий

мақсад ва вазифалар» доирасида устувор мақсадлардан бири сифатида «Гендер тенгликни таъминлаш ва барча хотин-қизларнинг ҳуқуқ ва имкониятларини кенгайтириш» чора-тадбирлари белгилаб берилди.

Сўнгги йилларда гендер тенгликни таъминлаш, аёлларнинг ижтимоий ва сиёсий ҳаётдаги ролини ошириш бўйича ишлар бир неча йўналишларда олиб борилмоқда:

- аёллар ҳуқуқлари тўғрисидаги қонун ҳужжатларини такомиллаштириш;
- аёлларни ҳимоя қилишнинг институционал асосларини такомиллаштириш;
- аҳолининг гендер тенглик ва аёллар ҳуқуқлари тўғрисида хабардорлигини ошириш;
- ҳуқуқни қўллаш амалиётида уларга риоя этилишини таъминлаш учун масъул мансабдор шахсларни тегишли ҳуқуқий меъёрлар асосида ўқитиш.

Шу билан бирга, гендер тенглигини жорий қилиш бўйича хотин-қизларнинг интеллектуал салоҳиятини ошириш бўйича амалга оширилаётган тадбирларни алоҳида аҳамиятга эга. Масалан, 2017 йилдан бошлаб юртимизда аксарият олий ўқув юртларида турли мутахассисликлар бўйича сиртқи ва кечки бўлимлар фаолияти тикланди. Таълимнинг ушбу шакли ёш аёлларга болаларни парвариш қилиш ва бошқа оилавий мажбуриятларни бажаришга ҳалал қилмасдан олий маълумот олиш имкониятини беради. 2022 йилда қизларни магистратурага кириш имтиёзлари, контракт пулларининг давлатимиз томонидан тўлаб берилиши ҳам бу борада қилинган эътирофга сазовор ишлардандир. Шунингдек, хотин-қизларга таълим олишлари учун янада қулай шарт-шароитлар яратиш, уларнинг илмий салоҳияти ва малакасини тизимли ошириб боришни қўллаб-қувватлаш мақсадида 2022/2023 ўқув йилидан бошлаб олий таълим муассасалари, техникум ва коллежларда, шу жумладан сиртқи ва кечки таълим шаклида ўқиётган хотин-қизларнинг таълим контрактларини тўлаш учун 7 йил муддатга фоизсиз таълим кредитларини молиялаштириш мақсадида тижорат банкларига

Давлат бюджетидан ҳар йили 1,8 триллион сўм ресурс маблағлари йўналтирилиши хотин-қизларнинг ижтимоий, сиёсий ва иқтисодий фаоллигини оширидан муҳим омил ҳисобланади. Интеллектуал салоҳиятнинг ўсиши эса, бизнинг давримизда ҳар бир шахснинг касбий пиллапоялардан кўтарилишида ижтимоий лифт вазифасини бажаради.

Бугунги ижтимоий тараққиёт жамиятимизнинг тенг ярмини ташкил этувчи хотин-қизларнинг маънавий-руҳий, ижтимоий қиёфасини, ижтимоий, сиёсий фаоллашуви омилларини ва унинг жамият тараққиётига таъсири муаммоларини яхлит тизим сифатида ўрганиш кун тартибига қўймоқда. Чунки хотин-қизларнинг ушбу вазифаларини оилада бажарадиган оналик масъулияти ва вазифалардан айри ҳолда тасаввур этиш мумкин эмас.

Шарқда аёлнинг мавқеини аввало оилада бажарадиган оналик ва уй-рўзғор хўжалигини бошқариш вазифаларига қараб белгиланиши ижтимоий-маданий ментал характерида эга. XXI асрга келиб, бу вазифаларга қўшимча, аёл ижтимоий фойдали меҳнат билан шуғулланиши ҳамда касбий ва интеллектуал салоҳиятини доимий ошириб борилиши ҳаётий заруриятга айланди. Чунки, бозор иқтисодиёти шароитида мутахассислар, аввало касбий квалификацияларига кўра рақобатлашадилар. Бу рақобатда энг кучлилар ғалабага эришадилар.

Юртимиз мустақилликка эришган дастлабки йиллардан бошлаб, давлатимиз мазмун-моҳияти билан оналик ва болаликни, оилани янада мустаҳкамлашга жиддий эътибор қаратиб келмоқда. Лекин, бугунга келиб, ёш оилалар ўртасида ажримларнинг кўпайиб бориши бу соҳада қилиниши керак бўлган яна муҳим ишлар борлигини кўрсатади.

Ҳам жисмоний, ҳам маънавий жиҳатдан етук, ўз мустақил фикрига эга баркамол авлодни тарбиялаш, уларнинг соғлиғини асраш, ҳаётда ўз ўрнини топишида оиланинг ўрни беқиёсдир. Инсон онги, характеридаги энг яхши фазилатлар, дунёқарашини белгилайдиган маънавий мезонлар аввало оила доирасида шаклланади. Ҳар бир боланинг эртага қандай инсон бўлиши, иқтидорининг шаклланиши нималарга қизиқиши унинг қандай оилада,

кимдан тарбия олганлигига ҳам боғлиқ. Шу боис ҳам, халқимизга келин ёки куёв қилаётганида, аввало уни қандай оилада тарбия олганлиги билан кизиқиш одат бўлиб қолган. Бу борада аجدодларимиздан қолган: «Арқоғини кўриб бўзини ол, онасини кўриб қизини ол», деган мақолнинг бежиз айтилмаганлигига беихтиёр ишонч ҳосил қилиш мумкин.

Ҳақиқатан ҳам, ҳаётимизнинг биринчи куниларидан бошлаб оналаримиз ўз меҳри, тинимсиз меҳнати, сабр-тоқат ва эътибор билан кечани-кеча, кундузни-кундуз демай, нозик ниҳолни парваришлагандек, бизни вояга етказадилар. Шунинг учун ҳам ҳеч бир зот онанинг ўрнини боса олмайди. Шунинг учун ҳам ҳар фандай чиройли сўз, гўзал иборалар оналаримизнинг қадр-қимматини таърифлаш учун ожиз кўринади. Она – дунёда энг азиз инсон. Биздаги барча яхши фазилатлар – бизга ҳаётини бахш этган онадандир. Буюк аجدодларимиз томонидан аёлнинг оилада, жамиятда тутган ўрни, унинг бунёдкорлик фаолияти улуғланиб келинган. Мустақиллигимиз шарофати билан мамлакатимизнинг барқарор ривожда аёлларнинг роли беқиёс ошди. Бу ўз навбатида давлатимизнинг хотин-қизларнинг жамиятдаги мавқеини мустаҳкамлашга, уларнинг нафақат оилада, ҳаётимизнинг барча соҳаларида фаол иштирокини таъминлашга қаратилган саъй-ҳаракатлар натижасидир. Ҳозирги кунда республикаимиз аҳолисининг тенг ярмини ташкил этган аёлларимиз меҳнатда, маданий ва маънавий ҳаётда, жамоат ишларида фаол иштирок этмоқдалар. Аёллар илм-фан, сиёсат, бизнес ва тадбиркорликда ҳам ўз қобилиятлари ва истеъдодларини тўла намоён қилиш имкониятларига эгадирлар. Лекин, шу билан бирга, Республикаимиз Конституциясининг 46-моддасида белгилаб қўйилган барча аёллар ва эркекларнинг тенг ҳуқуқларга эга эканлиги, уларнинг барча соҳаларда эркеклар билан «теппа-тенг бўлишлари керак», деган маънони англатмайди. Хусусан, оғир жисмоний меҳнат талаб қилинадиган соҳаларда, раҳбарлик лавозимларида, сиёсатда аёлларнинг эркекларга нисбатан камроқ иштирок этишларини табиий ҳолат деб қаралиши керак.

Давлатимизнинг оила институтини мустаҳкамлашга йўналтирилган сиёсати жамиятнинг оилага, хусусан, аёлларга ва болаларга бўлган эътиборни янада кучайтириш, аёлларнинг оналик функцияларини бажариш билан бирга мамлакатимизнинг иқтисодий, ижтимоий-сиёсий ва маданий ҳаётида фаол иштироклари учун кенгроқ имкониятларни яратиб беришга йўналтирилган. Негаки, аёл, энг аввало оиланинг негизини ташкил этувчи бош бўғин, шажаранинг давомчиси, маънавий ва жисмонан соғлом авлодни дунёга келтирувчи инсон. Бошқача қилиб айтганда, том маънодаги соғлом аёлгина соғлом авлодни дунёга келтиради, маънавиятли аёлгина баркамол, комил инсонни тарбиялайди.

Шу билан бирга, айнан таълим шахс камолоти, оила фаровонлиги, жамият барқарор тараққиётининг муҳим шарти эканлигини алоҳида таъкидлаш билан бирга, таълимни янги сифат даражасига кўтаришда шахс маънавий камолотининг асосини ташкил этувчи диний ва дунёвий илмлар уйғунлигига асосланган фалсафий дунёқарашни шакллантириш, фалсафий тафаккур қилиш маданиятини тарбиялаш ғоятда муҳим аҳамиятга эга, деб ҳисоблаймиз. Шу боис, асрлар давомида Шарқ фалсафаси қадриятлари асосида ёш йигит-қизларларда фалсафий мушоҳада, тафаккур этиш кўникмаларини шакллантиришни узлуксиз таълим тизимида киритиш, назаримизда, миллий менталитетимизнинг миллий тараққиёт ғояси асосида янада юксалтиришга хизмат қилади. Чунки, айнан Шарқ фалсафасида қадимдан ахлоқ, нафосат, инсонпарварлик, вазминлик, бағрикенглик, мутаносиблик каби қадриятларнинг ўзаро узвий алоқадорлиги, инсон ва жамиятнинг барқарор ривожини таъминловчи муҳим омиллар эканлиги, оламни билиш ва илм олишни – инсонни бахт–саодатга етакловчи асосий йўл деб қараш, Шарқда хусусан, мусулмон Шарқида ҳақиқатни излаб топишга ҳаракат қилган барча фалсафий таълимотларга, шу жумладан, Калом, Шарқ перипатетизми, тасаввуфга хос бўлган.

Ёшларда фалсафий-мантиқий тафаккурни шакллантиришнинг бош мақсади, энг аввало, бутун ҳаётлари давомида оладиган билимларини

эзгулик йўлида сарфлашга ўргатишдан иборат. Шу маънода таълимни тарбиядан, тарбияни эса таълимдан ажратиб бўлмаслиги ҳақидаги шарқона ҳаёт фалсафасидан келиб чиқадиган бўлсак, таълим тизимининг оиладаги тарбия билан ўзаро узвий алоқадорлигини, ҳамкорлигини таъминлаш баркамол шахсни тарбиялашда жуда катта самара бериши

Чуқур билим, маънавий баркамоллик бўлган жойда тараққиёт бўлади. Шундай экан, маънавий кадриятларни тиклаш, миллий ўзликни англашнинг ўсиши, халқнинг маънавий сарчашмаларига қайтиш каби ўзаро узвий алоқадор, табиий жараёнда, аввало Она – аёлнинг ўрни бекиёсдир. Оилани тинчлиги, барқарорлигини таъминлаш, баркамол авлодни тарбиялаш учун ҳам аёл билим, ибрат бўладиган гўзал хулқ соҳибаси бўлиши керак. Аёл маънавияти бутун миллат маънавиятининг туб илдизи дейиш мумкин. Ўзбек аёлининг зиммасига ўта миллий, шарқона маънавиятни сақлаб қолиши ва уни фарзандлар тимсолида янада юксакроқ замонавий умуминсоний кадриятлар даражаларида давом эттириш маъсулияти юкланган. Шунинг учун ҳам, аёл – оиланинг негизи, мустаҳкам оиланинг пойдевори, мустаҳкам оила эса жамият барқарорлигининг асосидир.

Хулоса қилиб, оила ва жамият барқарор ривожланишини таъминлашда хотин-қизларнинг мавқеини кўтариш, фаоллигини ошириш, шунингдек ёш оилалар ўртасидаги ажримларнинг олдини олиш мақсадида қуйидаги таклифларга эътибор қаратилишини ўринли деб биламиз.

Аввало, барча ёшларда аёлларни нозик хилқат соҳибалари сифатида қадрлаш, авайлаб-асраш; қизларимизда замонавий ишбилармонлик ва ижтимоий фаоллик кўникмалари билан бирга шарқона аёлларга хос назокат, нафосат, донолик, камтарлик, хушфёъллик, меҳнатсеварлик, ҳалоллик, саранжом-саришталик, турмуш ўртоғи ва оила аъзоларини ҳурмат қилиш каби ахлоқий кадриятларни шакллантиришга алоҳида эътибор қаратиш керак.

Бугунги кунда йирик давлат ёки хусусий корхоналар ва муассасаларда, хусусан олий ўқув юртларида кўплаб ёш фарзанди бор аёллар меҳнат

қилмоқда. Уларнинг ижтимоий фаоллигини ошириш ва иш жойида муқим ишлаши, кадрларнинг қўнимсизлигининг олдини олиш мақсадиди шу корхона ёки муассасаларда кичик боғчаларни; бошланғич синф ўқувчилари учун мактабдан кейин тарбиячи-педагог бошчилигида уй вазифаларини бажариш, ижодий машғулотлар ўтказиш учун тўғараклар ташкил этилиши мумкин. Бу ўз навбатида мазкур муассаса раҳбарининг хоҳиш-иродаси, креативлиги ва имкониятларидан рационал фойдаланиш қобилиятига боғлиқ. Бинобарин, ривожланган мамлакатларда бу соҳада илғор жаҳон тажрибаси мавжуд.

Фойдаланилган адабиётлар / REFERENCES /

ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА

- [1]. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. –Т.: Ўзбекистон, 2019. –77 бет.
- [2]. Ўзбекистон Республикаси Оила Кодекси. .-Т.: Адолат, 2021. – 199 бет.
- [3]. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 7 мартда эълон қилинган “Оила ва хотин-қизларни тизимли қўллаб-қувватлашга доир ишларни янада жадаллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-87 Фармони. // <https://lex.uz/docs/5899498>